

PARTICIPATIE LEERLINGEN EN OUDERS

**INSTRUMENT VOOR DE ANALYSE VAN DE
BEGINSITUATIE**

**EXTRA:
BRONNENKAARTEN BASISONDERWIJS**

Overzicht bronnenkaarten

Bronnenkaart 1: Waarom werken aan participatie?	3
Bronnenkaart 2: Breed verkennen	5
Bronnenkaart 3: Vaardigheden van ouders aanspreken	6
Bronnenkaart 4: Wie zijn onze leerlingen?	7
Bronnenkaart 5: Vertrekken van wat mensen kúnnen, niet van wat ze niét kunnen	8
Bronnenkaart 6: Een kansarme ouder aan het woord	10
Bronnenkaart 7: Van bij de inschrijving...	12
Bronnenkaart 8: Wat vinden de kinderen ervan?	13
Bronnenkaart 9: Je participatiegehalte op school verhogen: een visie	14
Bronnenkaart 10: Ouderbetrokkenheid in kaart	16
Bronnenkaart 11: Informele contacten...	18
Bronnenkaart 12: Een open en toegankelijke school	19
Bronnenkaart 13: Ouders informeren	21
Bronnenkaart 14: Samen werken aan het klimaat op school	22
Bronnenkaart 15: Ouders participeren: 'Niemand doet alles, iedereen doet iets'	24
Bronnenkaart 16: Leerlingen en ouders bevragen: enkele methodieken	26
Bronnenkaart 17: Leerlingen bevragen: enkele methodieken voor de leerlingenraad:	27
Bronnenkaart 18: Evaluatiebeleid op school en in de klas	28
Bronnenkaart 19: Huisbezoeken	30
Bronnenkaart 20: Kijk eens over het muurtje!	32

Bronnenkaart 1: Waarom werken aan participatie?

Vooraleer je aan de slag gaat kan je je als team afvragen waarom je werkt aan participatie. Zicht krijgen op de voordelen motiveert.

Leg de vraag voor aan je team leden en laat er hen in groepjes over nadenken. Elk groepje zet zijn redenen voor werken aan participatie van ouders en aan participatie van kinderen/jongeren op een flap. Bespreek samen de inhoud van de flappen.

Je kunt ook onderstaande statements gebruiken als bronnen voor de gesprekken in de groepjes.

● ● ● Beter leven en meer leren

Kinderen zijn meer gemotiveerd wanneer ze merken dat ook hun ouders welkom zijn en betrokken worden op school. Ook als leerling zelf meer kunnen participeren is een oplossing voor veel problemen in onderwijs: in participatieve scholen komt meer motivatie en minder stress of probleemgedrag voor, zowel bij de leerlingen als bij de leerkrachten. Dit komt ten goede aan het leren op school.

● ● ● Tegemoet komen aan de vragen van ouders en kinderen

Dankzij de democratisering van het onderwijs is de gemiddelde scholingsgraad van de bevolking gestegen. Ouders ontwikkelen hun eigen ideeën over de behoeftes en het leren van hun kinderen. Nogal wat ouders willen meer betrokken worden bij het onderwijs van hun kinderen. Ook laaggeschoolde ouders hebben vaak behoefte aan meer informatie. Soms vragen ouders aan de school om hen te ondersteunen. Wanneer je daar aan tegemoet komt werk je ook buiten de schoolmuren aan een sterker leeromgeving van de kinderen. Ook kinderen willen meer deelnemen aan het leven rondom hen. Welke aspecten dat zijn voor de ouders en leerlingen in jouw school kom je te weten door er hen naar te vragen.

● ● ● Stereotiepe beelden doorbreken

Ouders en kinderen beter leren kennen, doorbreekt mogelijke stereotiepe beelden over hen. Door samen met ouders en leerlingen te praten en te handelen in uiteenlopende situaties krijg je als leerkracht een meer accuraat beeld van hun vaardigheden, interesses en behoeftes. Een beeld dat aansluit bij de realiteit en minder problematisch is dan sommigen zich misschien voorstellen. Een meer realistisch zicht op het potentieel van ouders en kinderen trekt ook haast vanzelf verwachtingen ten aanzien van hen omhoog. Dit heeft een positief effect op het leren (self-fulfilling prophecy). Wanneer leerkrachten positieve verwachtingen hebben van leerlingen, blijken ze hen immers onbewust meer uitdagen. Ze stellen bijvoorbeeld moeilijker vragen, geven de leerling meer tijd om zelf een antwoord te vinden,...

● ● ● Gedeelde verantwoordelijkheid bij problemen

Ouders sturen over de school soms het signaal uit: 'Pas wanneer er problemen zijn komen ze, en vaak is het dan al te laat!'. Of leerkrachten zeggen: 'De ouders die we moeten zien, komen nooit'. Een school die geen banden smeedt met de ouders, kan bij problemen niet echt rekenen op een tegemoet komende houding vanwege hen.

● ● ● Omgaan met verscheidenheid

De leefsituatie van vele gezinnen verandert, de diversiteit van de schoolpopulatie neemt toe. Via de communicatie met de verscheiden leef- en leeromgevingen van ouders en kinderen, ontwikkel je als leerkracht ook zelf meer vaardigheden in het omgaan met diversiteit. Zo kan de interactie tussen school, ouders en kinderen efficiënter verlopen. Deze vaardigheden leer je al doende.

● ● ● De school staat niet alleen

Je biedt kinderen een krachtiger leeromgeving door te investeren in het leven buiten de onmiddellijke schoolmuren. Er gaan stemmen op om in functie van ouderondersteuning meer te investeren in netwerkvorming van ouders en niet (enkel) in opvoedingsprogramma's. Je school kan die netwerkvorming bijvoorbeeld bevorderen door ouders de gelegenheid te geven samen na te praten op de speelplaats,

in een oudercafé,... Je kan ook investeren in het uitbouwen van een lokaal netwerk en een aanbod voor kinderen en ouders buiten de school, in samenwerking met schoolopbouwwerk, buurtverenigingen, integratiecentra, andere scholen,...

● ● ● **Andere ...**

Bronnenkaart 2: Breed verkennen¹

● ● ● Breed observeren

Tracht zo breed mogelijk te kijken naar diversiteit onder ouders. Gebruik geen voorafgaande categorieën, laat je niet leiden door je eigen doelen en vermijd onmiddellijk interpreteren. Sta even stil en *kijk* naar wie allemaal op school aanwezig is, hoe iedereen met elkaar omgaat, waar iedereen mee bezig is, ... *Zien* (interpreteren) en *handelen* (reageren) volgt later.

Breed observeren is een basishouding. Door steeds weer opnieuw te kijken, ontwikkelt zich geleidelijk aan een (meer gevarieerd) beeld van de diversiteit bij ouders en worden stereotype beelden doorbroken.

- *Bijvoorbeeld: de leerkrachten op school willen ouders uitnodigen om in de klassen te vertellen over hun beroep. De meeste ouders zijn echter laagopgeleid en/of werkloos. Het team vindt dat deze situatie te weinig aanknopingspunten biedt om ouders een actieve rol te laten spelen in het lesgebeuren. Tot er op een bepaald moment een project loopt over dieren. Ouders worden hierover geïnformeerd en uitgenodigd. Ze reageren heel enthousiast in tegenstelling tot andere gelegenheden. Want een heleboel van hen hebben zelf huisdieren, zijn heel bedreven in de verzorging van deze dieren en kunnen er van alles over vertellen. De school kan een uitgebreid beroep doen op hun vaardigheden: gaande van gespecialiseerde informatiebronnen aanwijzen en leveren, over presentaties in de klas over verzorging, tot een bezoek aan een asiel, dierenwinkel, ... Een grootvader met een abonnement in de zoo, vertelt gretig over zijn lievelingsdier.*
- *Bijvoorbeeld: over kansarme ouders wordt nogal eens gezegd dat ze zich vaak agressief opstellen ten aanzien van de school. Maar is dit ook zo? Doen alle kansarme ouders dat? Wie doet dat dan? Hoe ziet de dagelijkse omgang met en tussen deze mensen op school eruit? Ligt kansarmoede steeds aan de basis van een eventueel conflict?*

Leerkrachten met een meer gedifferentieerd beeld van ouders, kunnen effectiever omgaan met ouders. Onbewust trekken zij ook hun verwachtingen ten aanzien van de leerlingen op, met een positief effect op hun leerrendement (*self-fulfilling prophecy*).

● ● ● Kijken naar de aanwezige diversiteit bij ouders - richtvragen

Verzamel wat je intuïtief al weet. Waar heb je geen informatie over? Wat valt je op?

- Kan je *ouders in verschillende groepen* onderverdelen? Indien ja, op basis van welke eigenschappen? Hoe verhouden deze groepen zich tegenover elkaar? Denk je dat jouw indeling ook door de ouders zelf zo wordt ervaren?
- Zie je verschillen tussen ouders wat betreft vormen van *onderwijsbetrokkenheid*, thuis, op school en elders? Welke? Beschik je voor iedere ouder over voldoende informatie?
- *Wie* praat zoal met wie? Met welke ouders praat je bijvoorbeeld zelf? Zijn er ouders met wie je meer en/of minder contact hebt? Wie neemt het initiatief? Welke ouders staan in contact met elkaar?
- *Wie* praat *waarover*? Waar is iedereen zoal mee bezig, al of niet met betrekking tot onderwijs? Waarover praat je bijvoorbeeld zelf met ouders? Waarover praten ouders met elkaar, met andere buurtactoren, ...?
- *Waar* en *wanneer* is wie aanwezig? Wie brengt/haalt de kinderen? Wie van het team is dan aanwezig? Wie komt naar welke activiteit? Zijn er activiteiten waar meer mensen naartoe komen? Wie reageert positief op welke vorm van werving? Staat de school in contact met alle ouders? Met wie wel en met wie niet?

● ● ● Zoek naar aanknopingspunten voor je school-ouder relatie

- Welke belangen hebben ouders en school gemeenschappelijk?
- Welke vaardigheden van ouders kan je aanspreken?
- Welke interesses delen ouders onderling en/of ouders en school?

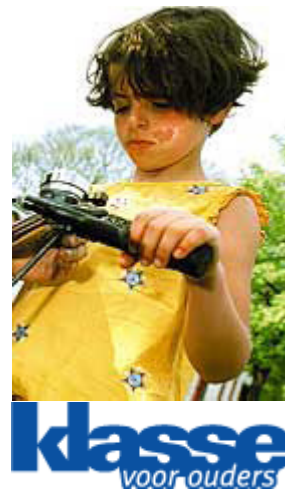
¹ Uit: Ernalsteen, Veerle (2002). Brede schOUDERS. Een werkboek. Universiteit Gent, Steunpunt Intercultureel Onderwijs.

Bronnenkaart 3: Vaardigheden van ouders aanspreken²

Met vuile handen op school

De zomerzon zindert op de tegels van de schoolspeelplaats. Bij de verste bank draait Jonas met een Engelse sleutel het schroefje aan de remkabel van zijn fiets vast. «Andere kant» coacht een ouder vlug. Iets verder legt vader Bart in je reinste flandrienstijl uit hoe een achterlicht van een fiets werkt: met één draadje.

Een ploeg ouders-mechaniciërs is op school aangekomen. Hun grootste probleem? De handen proper houden. Fietsreparatiedag in een basisschool. Ouders (vooral vaders deze keer) hebben hun overall aangetrokken en inspecteren elke fiets nauwgezet. «Dit is een fietsreparatiedag, geen fietsrestaurantdag, hé» de voorzitter van het oudercomité bij een veel te slappe fietsketting. «Eigenlijk moeten de fietsen al in orde zijn. Dit initiatief van de ouders past in de schoolactie Veilig en Milieuvriendelijk naar School. Straks controleert de politie nog elke fiets en dan volgt er een afsluitende fietstocht onder politiebegeleiding. Weet je wat ook leuk is? Je leert kinderen aan hun fiets knutselen. Als ouder neem je verkeerdelijk toch steeds zelf de sleutel of tang vast. Laat ze dat maar eens zelf doen». Moeders staan wat geamuseerd te kijken en tappen cola. «Pleasant meneer!» ... «Jullie moeten iets doen wat wij niet kunnen. Dat was zowat mijn uitgangspunt als we met het oudercomité begonnen», zegt de directrice. «Dan voelen ouders ook dat ze meebouwen aan de school, ze zijn betrokken, het is ook HUN school. Intussen helpt een vader-striptekenaar ons met de layout van de schoolkrant en public relations van de school. Het oudercomité werkt met werkgroepen. Ik voel me als directeur sterker, slimmer en kan nu meer dank zij de ouders. Ik hoef niet langer nog geld te spenderen aan reclame voor de school. Mond aan mond reclame is de beste reclame, de enige die echt werkt. Ouders die tevreden zijn en een goed project uitwerken zoals deze fietsreparatiedag passen daarin.»

Een kriebelteam op school

«Geen enkele school weet hoe groot het luizenprobleem is, tenzij je alle kinderen gaat onderzoeken», zegt Greet terwijl ze Ella controleert. Samen met enkele ouders screent ze de 280 kinderen van de school. Ella, Laurien, Hannah, Merel en Janne laten het zich als hondjes welgevallen. Ze zijn het gewoon: over luizen moet je praten.

«Het project is vorig schooljaar begonnen, uit een frustratie», zegt Greet (41), moeder van Soetkin, Janne en Heleen. «We kregen regelmatig een brief van de school dat er luizen waren gesignaleerd in de klas. En ondanks behandeling thuis werd Soetkin drie keer opnieuw besmet op school. Het leek wel dweilen met de kraan open. Ik ben zelf arts en mijn buurvrouw Lieve is verpleegster. We hebben de school toen onze hulp aangeboden. ...Na overleg met de directeur en het CLB mochten we de klas van Soetkin op luizen controleren. Zeven van de zeventien kinderen hadden neten of luizen. Toen andere leerkrachten hoorden hoe groot het probleem was, vroegen ze of we ook hun klas wilden screenen. Het CLB heeft niet genoeg mankracht om dat te doen en dus wilden wij wel eens inschatten hoe groot het probleem op school was. We kregen meteen de steun van het oudercomité en zijn met enkele ouders alle 193 kinderen van de lagere school gaan controleren. 39 kinderen waren besmet, dat is één op vijf. En toen kwam de eerste weerstand. Sommige ouders vonden dat hun kind onterecht positief was bevonden, andere ouders gingen niet akkoord met het feit dat andere ouders de haren van hun kinderen controleerden. We hebben toen een enquête gehouden. 98 % van de ouders feliciteren ons met het initiatief. 30 % vraagt strenge maatregelen: besmette kinderen moeten thuis blijven. Slechts 2 % weigert de luizencontrole door de ouders, maar aanvaardt wel dat het CLB dat doet. We zijn dus blijven controleren met een groepje van zes ouders. Het CLB volgt de hardnekkige gevallen op. Op dit moment zijn er nog een vijftal kinderen besmet.»

Meer van deze voorbeelden? Ga naar www.klasse.be/ouders

² Uit Klasse voor ouders 73

Bronnenkaart 4: Wie zijn onze leerlingen?

● ● ● Breed observeren

Wie wil werken aan een actieve(re) deelname van leerlingen aan het schoolgebeuren heeft baat bij een brede blik op de leerlingen.

'Breed' observeren is ruimer dan kijken naar cognitieve en sociaal-emotionele aspecten van de leerlingen. 'Breed observeren' wil zeggen kijken naar hoe de kinderen dagelijks met elkaar omgaan, waar ze in geïnteresseerd zijn, wat voor hen belangrijk is in welke situatie,...

● ● ● Richtvragen

Je kunt je in het begin laten leiden door volgende 'richtvragen'.³ Observeer ook op verschillende plekken: in de klas, op de gang, op de speelplaats, op uitstap, GWP,,... Ook zo krijg je een bredere kijk op je leerlingen en hun gedrag in verschillende omgevingen.

- a. Heb je zicht op de diversiteit in de samenstelling van je klasgroep?
 - Welke groepen/minderheidsgroepen zijn er aanwezig in de klas?
 - Hoe zit het met de verdeling van die groepen: is één bepaalde groep in de meerderheid?
 - Hoe verhoudt de samenstelling van jouw klasgroep zich tot de samenstelling van de totale schoolpopulatie?

- b. Heb je zicht op de onderlinge verhoudingen en omgangsvormen binnen je klasgroep, dit wil zeggen:
 - Hoe gedragen de leerlingen zich als groep? Hun groepsindelingen komen niet noodzakelijk overeen met die van volwassenen (bijvoorbeeld minderheidsgroepen).
 - Welke criteria hanteren de leerlingen onderling op speelplaats, in de klas?
 - Wat is voor de leerlingen sociale status? Wat maakt dat een leerling een hoge of een lage status heeft in de klasgroep?
 - Hoe functioneert de groep?
 - Wat is de sociale positie van de verschillende leerlingen in de groep? Indien er verschillende groepen zijn in de klas, hoe verhouden ze zich tot elkaar?
 - Wie speelt, staat, praat met wie op de speelplaats?
 - Wie zit graag/niet graag naast wie in de klas?
 - Wie maakt ruzie met wie?
 - Wie pest wie?
 - Waarover gaan conflicten tussen de leerlingen onderling?
 - Waarover gaan conflicten tussen de leerlingen en jou?

- c. Heb je zicht op de gemeenschappelijke interesses en vaardigheden van de leerlingen, bijvoorbeeld:
 - Welke spelletjes spelen ze op de speelplaats?
 - Waar spelen ze mee?
 - Waarover praten ze?
 - Welke programma's op TV vinden ze interessant?
 - Welke muziek vinden ze mooi?
 - Wat doen ze tijdens hun vrije tijd?

- d. Ben je op de hoogte van de ervaringen en omgangsvormen van leerlingen in hun thuissituatie (ouders en familie)? Dit wil zeggen:
 - Ken je de leefsituaties van de gezinnen, de verschillende gedragscodes?
 - Heb je zicht op de sociale situatie van de gezinnen?
 - Ben je op de hoogte van de verschillen in beleving van etnische identiteit?
 - Ben je op de hoogte van de verschillen in levensbeschouwelijke achtergrond?
 - Welke talenkennis en taalgebruik is in het gezin aanwezig?
 - Heb je zicht op de elementen die leerlingen spontaan aanbrengen uit hun thuiscultuur?
 - Heb je zicht op de zaken die aan leerlingen van thuis worden opgelegd?

- e. Heb je zicht op het taalvaardigheidsniveau en de schoolloopbaan van de leerlingen?

³ Naar Schoolkijkwijzer (s.d.). Onuitgegeven typescript, Steunpunt Intercultureel Onderwijs, Universiteit Gent. .

Bronnenkaart 5: Vertrekken van wat mensen kúnnen, niet van wat ze níet kunnen⁴

Ouders als partners van de school [Je moet vertrekken van wat mensen kunnen, niet van wat ze niet kunnen]

Een gesprek met Armand De Meyer, adviseur van de pedagogische begeleidingsdienst van de stad Gent

“Door de evolutie die onderwijs heeft doorgemaakt, is ook het denken over ouderbetrokkenheid veranderd. We hebben bij elk schoolproject de vraag gesteld: welk is de rol van de ouders, hoe kunnen we van hen partners maken? We hebben ook heel wat geleerd uit de experimenten met buurtgerichte crèches. Ook zij hebben zij hebben ernstig nagedacht over de rol van de ouders. Bij de kinderopvang is het uiteraard evident dat ouders veel meer centraal staan. Ze zijn ten slotte de eerste opvoeders, en we moeten alle inspanningen leveren opdat dit zo zou blijven. Die ervaringen moeten we laten doorstromen naar het basisonderwijs.

Vroeger had je een aantal misvattingen over ouderbetrokkenheid. Scholen vertrokken van de vraag: wat kunnen ouders doen om onze job te verbeteren? Ook inzake inspraak en vertegenwoordiging zijn niet altijd correcte evoluties te merken. Zo heb je oudercomités die meer aan de kant van de school en de leerkrachten staan, soms tegen de ouders in. Dat kan uiteraard niet de bedoeling zijn”

● ● ● Welke rol ziet u in de school voor ouders weggelegd?

“je hebt in het basisonderwijs met kinderen te maken, je kunt dus niet om de ouders heen. Anderzijds is het de eerste opdracht van de school: het goed doen met de kinderen, niet met de ouders. Ik stel vast dat sommige ouders geneigd zijn de gehele verantwoordelijkheid over het leren van hun kind over te dragen aan de school: “jullie doen het maar, jullie weten beter”. Dat heeft in tegenstelling tot wat vele leerkrachten en directies over zo’n houding denken niks van doen met een gebrek aan interesse in de leerloopbaan van hun kind. Het heeft meer met een laag zelfbeeld te maken, wat soms in de cultuur van minder opgeleiden zit. Soms geeft de school daar ook aanleiding toe: “geef ons maar de verantwoordelijkheid”. Het discours is bekend: “wij zijn de professionals, wij weten het beter, en wij weten ook wat jullie ouders thuis moeten doen opdat je kind goede resultaten zou halen”. Dit is zelden een bewuste houding, en wordt zeker niet met slechte bedoelingen geopperd.

Ik zie mogelijkheden voor een ‘partnership –model’ tussen school en ouders. Dit kan op verschillende aspecten van het schoolleven uitgewerkt worden. Als je kind het in de klas niet goed doet, kun je als leerkracht samen met de ouders naar uitwegen zoeken”

● ● ● Werken scholen aan een dergelijk partnership –model?

“Nog te weinig. Ik denk vooral omdat onderwijzers en leerkrachten zeer sterk middenklassegeoriënteerd zijn. En vlug moraliserend. Het valt me telkens op hoe vaak vragen van ouders, soms louter informatief, als aanvallend worden ervaren. Gaat het om het afbakenen van het eigen territorium? Ik denk het niet. Waarom zou dat moeten? Als je als leerkracht goed in je vel zit, heb je dat niet. Het kan dus mijns inziens alleen te maken hebben met onzekerheid. Als je zelf niet goed weet welke plaats je in de school en de klas aan ouders wilt geven, neig je naar de verdediging. Tegen allochtone ouders wordt heel vaak gezegd: “spreek meer Nederlands thuis”. Dit “gemoraliseer” ontstaat doordat we zelf niet goed weten hoe we de taalachterstand inzake het Nederlands moeten aanpakken. De oplossing ligt zeker niet in het onderwaarderen van de taal- en cultuurachtergrond van deze kinderen en het aanpraten van een schuldgevoel bij de ouders.”

● ● ● Heeft u adviezen voor scholen die nadenken over de rol van ouders?

“Neem als belangrijk uitgangspunt dat de doorsnee– ouder betrokken is bij zijn of haar kind, dat die wil dat het kind het goed doet op school.

Een ander uitgangspunt is: je hoeft het niet eens te zijn met de opvoedkundige visie van de ouders. Je kunt die meningsverschillen wel meenemen in het gesprek met de ouders.

Een derde advies is: als ouders hun kind niet of onvoldoende steunen in zijn of haar leerproces, dan zijn daar meestal goede redenen voor. Je kunt niet van ouders verwachten of eisen dat die de rol van de school op zich nemen. Sommige ouders zijn wel didactisch genoeg aangelegd om dat te doen, maar anderen gewoon niet of minder. Je creëert een gevaarlijke relatie met je kind, als je thuis school-

⁴ Uit Hemmerijckx, Brigitte en Demets, Jan (red.) (2004). Door de bril van ouders. Een denk-en doeboek voor gemotiveerde scholen en leerkrachten. Intercultureel Netwerk Gent.

tje begint te spelen. Je moet daar zeer omzichtig mee omspringen. Aan thuis moet je vragen thuis te zijn. Als ouders schooltaken zoals het opvolgen van het huiswerk niet opnemen, moet je dat op school doen.

De hoofdtaak en de verantwoordelijkheid voor het leren ligt bij het onderwijs, niet bij de ouders. Conclusie; je moet dus als school de specifieke gezinssituatie van ieder kind kennen. Ouders kunnen wel aangeven wat hun kinderen nodig hebben op school. Daarom alleen al is het noodzakelijk te luisteren naar de ouders. En niet alleen dat, het gaat ook om het creëren van een voor alle kinderen herkenbare sfeer. Waaraan merk je, als je in een school binnenstapt, wat voor kinderen er zijn? Aan praktisch niets”

● ● ● **Een eerste vereiste voor ouderbetrokkenheid is dus dat iedereen welkom is op school.**

“Inderdaad. Ik heb soms liever géén ouderparticipatie dan een model waarin ouders niet voor vol worden aangezien. Een tweede vereiste is: zorg dat het contact met de ouders geen ‘klachten’ –karakter krijgt. Oudercontact moet met elke ouder, niet enkel met een problematische deelgroep. Een derde vereiste: een vorm van intercultureel onderwijs is noodzakelijk. Dit wil zeggen dat je de confrontatie moet aangaan met je eigen vooroordelen in het tegemoet treden van ouders. En een laatste: zorg dat je achtergrond van de ouders kent”

● ● ● **Zorgt ouderbetrokkenheid voor betere schoolresultaten bij het kind?**

“Ik ben ervan overtuigd dat dat zo is. Maar je mag schoolresultaten niet als maatstaf hanteren voor het belang van ouderbetrokkenheid. In de eerste plaats hebben ouders het recht om betrokken te worden bij de opvoeding van hun kinderen, ook al gaat het over de tijd die het kind doorbrengt op school. Bovendien heeft het gevolgen voor het welbevinden van de kinderen. Een kind voelt perfect aan of leerkrachten al dan niet respectvol omgaan met zijn of haar ouders. Ze hebben daar een zesde zintuig voor. Ouders zijn dus cruciaal in het schoolleven, je moet ze op de een of andere manier betrekken”.

Bronnenkaart 6: Een kansarme ouder aan het woord

- ● ● **Ze antwoordt zoals ze leeft: voorzichtig en bedachtzaam. Marie (45) wil geen keet schoppen. Enkel haar verhaal vertellen. En voor één keer wil ze niet verbergen dat ze arm is. Marie is bang voor oktober5**

Marie komt zelf uit een kansarm gezin. Naar school gaan was niks voor meisjes, vond haar vader. «Dat de samenleving veranderd was, kon hij niet snappen. En geld om te studeren was er niet.» Marie was nog geen maand achttien toen ze trouwde. Enkele jaren later stond ze alleen., zonder haar kind. De tweede man in haar leven trok haar aan «door de gemeenschappelijke gaten die we hadden». Ze kreeg nog twee kinderen. Stijn (16) en Bo (12) gaan naar het ASO. 'Is dat niet te moeilijk?', krijgt ze vaak te horen. 'Zouden ze niet beter een vak leren?'

- ● ● **Bang voor oktober? Waarom?**

«Ik heb het heel moeilijk om alle rekeningen te betalen. September en oktober zijn de topmaanden voor schoolrekeningen. Ik probeer goed te budgetteren en dan lukt het. De meeste rekeningen heb ik telkens kunnen betalen. Maar dat gaat dan ten koste van een doktersbezoek of de aankoop van kleren of schoenen voor mezelf. Ik moet al meer dan een jaar nieuwe glazen hebben voor mijn bril. Maar die komen er voorlopig niet. Soms panikeer ik en denk ik dat het me niet zal lukken. Onze jongste, Bo, gaat nu naar een secundaire school. Zijn broer Stijn zit daar al een tijdje, dus ik weet wat ik kan verwachten. De kinderen van de meeste kansarme ouders zitten in een technische of beroepsschool. Ik ken iemand wiens zoon automechanica volgt. De schoolrekeningen kan ze wel betalen, maar voor het aankopen van materiaal moeten die mensen soms tot 1 000 euro betalen.»

- ● ● **Doet de school genoeg inspanningen om de schoolrekeningen te drukken?**

«Nee. Wat mij het meeste stoort is dat leerkrachten eigenlijk niet nadenken als ze geld vragen. Toen ik na lang sparen het geld bij elkaar had voor de Londenreis van Stijn, hoorde ik plots dat ze liefst ook nog eens 50 euro zakgeld moesten mee hebben. Dat is de helft van mijn wekelijks leefgeld. Dat beseffen de leerkrachten niet.»

- ● ● **Je hoort wel eens zeggen: «Een gsm hebben ze wel, maar hun rekening betalen, kunnen ze niet.»**

«Ik heb een gsm. Dat is eigenlijk onze huistelefoon. Die zorgt ervoor dat je bereikbaar bent. Dat is belangrijk als je werk zoekt. Maar natuurlijk dient zo'n telefoon ook voor als er met de kinderen wat gebeurt. We hebben geen telefoonabonnement, maar een telefoonkaart. Dat is een pak goedkoper.»

- ● ● **Je kinderen leven in een kansarm gezin. Weten ze dat zelf?**

«Je vertelt dat niet met zoveel woorden, hé. Onze kinderen hebben altijd gezien dat we elke frank drie keer moesten omdraaien vooraleer we hem uitgaven. Ze ondervinden dat elke dag. Ze weten dat ze bijna niks moeten komen vragen. En ze vragen ook bijna niks. Lidgeld voor een sportvereniging, muziekschool, het kan er niet van af.»

- ● ● **Schamen ze zich soms op school?**

«Mijn kinderen gaan niet echt graag naar school. Van in de kleuterklas hebben ze een stempel gekregen: jouw papa heeft geen auto, dus zijn jullie arm. Ik dacht dat dat wel zou overgaan. Tot op een dag Bo thuis kwam en zei: 'Mama ik wil niet meer leven'. Toen ben ik naar de school gegaan en is het probleem later in de klas besproken. 'Waarom sluiten jullie Bo uit?', vroeg de leerkracht tijdens een klasgesprek. 'Omdat hij stinkt, omdat zijn ouders doppen, omdat ze geen auto hebben', was het antwoord. Ik vind het niet erg om elke euro drie keer om te draaien, maar dat ze daarom mijn kinderen uitsluiten, vind ik erg. Ik wil geen steen werpen en er is al veel veranderd. Maar dat ging niet vanzelf.»

- ● ● **Bekijken ze jou op school ook anders?**

«Als je geen diploma hebt moet je bewijzen dat wat je zegt tegen de leerkracht waar is. Stijn heeft een aangeboren huidafwijking. Al vlug ging op school het verhaal de ronde dat het besmettelijk was. Niemand wou nog naast hem in de klas zitten. Ik moest blijkbaar voor de ouders bewijzen dat de huid-

5 Uit Klasse voor ouders.

afwijking niet besmettelijk was. Stijn zit nu in het vijfde jaar secundair. Pas vorig jaar erkende de school dat hij dyslexie heeft. Ik vermoed en zeg dat al jaren. Van een gestudeerde ouder hadden ze dat zeker vlugger aangenomen.»

● ● ● Ben je bang voor het nieuwe schooljaar?

«Ach, we redden het wel. Mijn kinderen staan erg onder druk op school. Ze weten dat dit voor hen de kans is om uit de miserie te geraken. Ze moeten slagen. Ze weten dat ze moeilijk een tweede kans kunnen krijgen. Tijdens de vakantie zijn ze lekker ontspannen. We gaan samen fietsen. Nu wordt de veer weer opgespannen. Ik ben soms bang dat die ooit gaat breken. En dan?»

Marie studeert nu voor ervaringsdeskundige in de kansarmoede: drie jaar lang. «Dan wil ik vooral secundaire scholen vertellen wat het betekent om arm te zijn».

«We nemen thuis bijna nooit foto's», zegt ze later tijdens de fotosessie. Voor de regenbui kleurt de zon nog even haar haar. Dan voelt ze een druppel. «De eerste druppel is altijd voor mij», lacht ze.

Twee per klas

Steeds meer gezinnen kunnen de schoolrekeningen niet meer betalen. 5 à 10% van de huishoudens is kansarm geboren. Anderzijds is er de steeds groter wordende groep (10 à 15 %) van gezinnen die leningen voor bijvoorbeeld een woning niet meer kunnen betalen omdat de ouders hun job hebben verloren, ziek worden of in een echtscheiding verwickeld zijn. In elke klas zouden naar schatting twee kansarme kinderen zitten. Meer info: www.armoede.be

Bronnenkaart 7: Van bij de inschrijving...

De eerste kennismaking

Al van bij de inschrijving kan je – op een vriendelijke en vrijblijvende manier - peilen naar wie de ouders en de toekomstige leerling zijn en wat ze zoal verwachten,.... Op deze manier werk je van bij het begin aan een brede kennismaking met ouder en leerling en een onderlinge vertrouwensrelatie tussen hen en de school. Enkele suggesties.

- Heb aandacht voor een informeel moment, voor wie de ouder en het kind zijn. Tijdens de rondleiding kan het gesprek gaan over hun verwachtingen ten aanzien van de school naast wat de school aanbiedt en hoe.
- Peil naast de schoolloopbaan van de leerling ook naar zijn/haar opties voor de toekomst, hoe hij/zij naar school gaan ervaart.
- Vraag naar het netwerk van de ouders en de leerling. Vraag of ze misschien van andere ouders gehoord hebben over de school. Of de kinderen al andere kinderen kennen op school... Wat die er over zeiden. Wat hen zelf daarin aantrekt, waarom ze voor jullie school kozen,...
- Vraag naar de hobby's van ouders en leerling, lidmaatschap van verenigingen, buitenschoolse activiteiten, interesses, specifieke deskundigheden, beroep,
- Stel de schoolactiviteiten voor kinderen en ouders voor. Vraag aan welke activiteiten de ouder en de leerling denken graag te willen deelnemen. Bijvoorbeeld: aan welke activiteiten tijdens de middagpauze zou je willen deelnemen en/of mee organiseren? Tafeltennis, knutselatelier, decorschilderen voor de tweejaarlijkse opera met de eerste graad, schaakklas, ...? Hebben leerlingen en ouders zelf ideeën?
- Ga na wanneer en hoe de ouders graag gecontacteerd worden: per brief; telefoon, e-mail, aan de schoolpoort, wie eventueel boodschappen kan meenemen naar huis indien nodig, ... Geef aan wie (directeur, leerkracht, secretariaat, CLB) zij op hun beurt op school waarvoor en wanneer kunnen aanspreken (gewoon langskomen, telefonisch, na afspraak,...).

Informeel ouders en leerling daarnaast over de werking van de school, over wat de school van hen verwacht, hoe de communicatie verloopt,... Enkele aandachtspunten.

- Kies voor een ruimte waar ouders en leerling zich op hun gemak kunnen voelen. Een gezellige zithoek en ontspannen sfeer kunnen een groot verschil maken.
- Een rondleiding helpt ouders en leerling zich de werking van de school concreter voor te stellen.
- Overloop het schoolreglement en leg uit wat de bedoeling ervan is. Hou je schoolreglement zo eenvoudig en kort mogelijk gehouden worden, zo wordt het duidelijker. Sommige scholen hebben een korte en een uitgebreide versie. Door er ook bij de inschrijving aandacht aan te besteden, geeft de school aan afspraken belangrijk te vinden.

Enkele voorbeelden

De school nodigt alle ouders van eenzelfde graad uit op een kennismakingsontbijt. Aansluitend is er een rondleiding in de school en de klassen waar de kinderen aan het werk zijn. De rondleiding wordt geleid door een leerkracht en ouders van kinderen die al een jaar les volgden in die graad. Ouders kunnen leerkrachten en directie vragen stellen over pedagogische en andere aspecten.

Een opendeurdag: elke ouder die binnenkomt wordt aan de inkom ontvangen door de directie. Twee leerlingen van de derde graad nemen de kandidaat-leerling en ouders mee voor een tocht doorheen de school. Ze geven uitleg bij de klassen, de speelplaats en andere accommodaties. In elke klas is de leerkracht aanwezig en geeft spontaan uitleg over het dagelijks leven in de klas, over wat er zoal aan de muur hangt, handboeken, didactisch materiaal en werken van de leerlingen ter inzage. Sommigen kinderen zijn trouwens aan het werk bij wijze van demonstratie. Ook de ouders kunnen enkele activiteiten meedoen in de verschillende hoeken van de klas, geassisteerd door de kinderen. Niet alleen de klasactiviteiten staan in de kijker ook klasoverschrijdende projecten worden toegelicht.

Bronnenkaart 8: Wat vinden de kinderen ervan?

De verwachtingen die leerkrachten hebben ten aanzien van de leerlingen of de gang van zaken op school komt niet steeds overeen met wat de leerlingen er zelf van denken. Vraag ernaar bij de leerlingen zelf. Enkele voorbeelden en suggesties.

●●● Samen op schoolreis:

‘Bij een bevraging van onze leerlingen over de schoolreis kwamen een aantal verwachtingen naar boven, tegengesteld aan die van ons leerkrachtenteam. Wij gingen ervan uit dat de leerlingen in uniform zouden meegaan. De leerlingen zelf vroegen met aandrang om dat voor die ene dag nu eens net niet te moeten doen. Ze hadden ook bedenkingen bij het overvolle programma van de schoolreis vorig jaar: drie aaneensluitende bezoeken en het ondertussen invullen van een individuele vragenlijst. Zij willen ook enkele ontspanningsmomenten tijdens de uitstap.’

●●● Wat met de ‘dode momenten’?

‘We hebben in onze school geen traditie van uitgebreide bevragingen van de leerlingen op het gebied van klasreglementen en dergelijke. Dit wil niet zeggen dat er niet af en toe openingen zijn ten aanzien van de leerlingen en hun ideeën. Zo bespraken we onlangs wat te doen met de dode momenten tijdens de les. Daarmee bedoelen we de tijd die je rest wanneer je zelf een taak af hebt maar de andere leerlingen nog aan het werk zijn. De kinderen opperden verschillende mogelijkheden: huiswerk, een boek lezen, een tijdschrift lezen, klusjes in de klas opknappen,... Uiteindelijk hebben we samen gekozen voor een stille bezigheid: huiswerk maken of een boek lezen. Wie kiest voor een boek lezen, geeft achteraf zijn of haar appreciatie van het boek weer op een fiche. Zo hebben de andere kinderen er ook nog wat aan: ze kunnen gerichter boeken kiezen volgens eigen smaak. Zo een fiche opstellen is dan wel een eerste werk voor hen die wat tijd over hebben.’

●●● Andere mogelijkheden

Vraag de kinderen naar hun mening over de inrichting van de school: klassen, gangen, toiletten, refter, speelplaats, ... Welke suggesties hebben ze? Wat zouden ze zelf kunnen doen?

Wat vinden ze van de lessen op school: interessant, plezant, krijgen ze voldoende uitleg, welke suggesties hebben ze? Wat vinden zij belangrijk dat ze leren?

Hoe zouden zij de vrije tijd tijdens de middagpauze willen invullen? Welke aanvullende activiteiten zouden na schooltijd willen doen en eventueel mee organiseren? Sport, muziek, dans, beeldende kunst, drama, ...

Hoe zouden zij de ontvangst van nieuwe kinderen in de klas en op school aanpakken? Welke informatie en afspraken vinden zij belangrijk?

Hoe kijken ze aan tegen het schoolreglement? Wat is voor hen duidelijk, onduidelijk,... Waar staan ze achter, waar hebben ze vragen bij, vinden ze achterhaald,...?

Wat voor projecten zouden zij willen op school? In welke thema's zijn ze geïnteresseerd? Wie zouden ze eens willen uitnodigen op school en waarom?

Hoe zouden de kinderen de laatste twee dagen van het schooljaar invullen op school? Wat voor activiteiten zouden ze opzetten en voor wie? Wie wil wat organiseren?

Hoe zouden zij conflicten aanpakken op school? Hoe ervaren zij de huidige aanpak? Wat zijn hun suggesties?

Bronnenkaart 9: Je participatiegehalte op school verhogen: een visie

Op iedere school participeren kinderen, ouders en leerkrachten al in een bepaalde mate. Hoe kan je dat participatiegehalte systematisch verhogen bij elke actie die je doet? Pasklare antwoorden op die vraag zijn er niet, maar het kader van het voormalige Steunpunt Leerlingenparticipatie reikt hiervoor de nodige handvatten aan. Je kunt dit gebruiken bij de voorbereiding en evaluatie je activiteiten in samenwerking met ouders en/of kinderen.

● ● ● Sleutelvragen

Participatie is een interactief proces gevat in 4 sleutelvragen. Telkens staat daarbij het zoeken naar afstemming, naar gemeenschappelijkheid tussen de partners centraal. Vraag je af:

- (Inhoud) Waarover willen ik en de ouders en/of kinderen het hebben? Bijvoorbeeld: schoolreglement, hygiëne, rapport, schooluitstap, kledij, evaluatiemethode op school, inrichting van de klas, ...
- (Moment) Wanneer wil ik dat de ouders en de kinderen participeren en wanneer willen de ouders en de kinderen op hun beurt participeren? Bijvoorbeeld: zijn de momenten van rapportbesprekingen of ouderraden goed gekozen voor de ouders?, Op welke dag kunnen ouders zich vrijmaken voor inloopmomenten in de klas?
- (Inspraakgehalte) Hoe ver wil ik de ouders en kinderen invloed geven en hoeveel invloed willen de ouders en de kinderen zelf hebben? Bijvoorbeeld: Nemen we als school allen beslissingen over het reglement zelf, of vragen we ook om advies aan ouders en kinderen? Wanneer plannen we de extra vrije dagen en laten we ouders en kinderen daarover meebeslissen? Bepalen we als school volledig zelf tot wanneer er naschoolse opvang is of raadplegen we de ouders en kinderen erover?
- (Procedure) Welke vorm willen de school en de ouders en kinderen aan de participatie geven? Bijvoorbeeld: voorzien we als school één vorm van informeren of passen we er meerdere toe? Is er één formeel inspraakkanaal voor alle kinderen of gebruiken we ook meer informele gesprekken om bij de kinderen te peilen naar hun mening?

● ● ● Een participatiecontinuüm

Participatie is geen kwestie van al of niet participeren. Het is geen zwart-wit keuze. Steeds is er een mogelijkheid om meer beïnvloeding toe te laten. We spreken van een **participatiecontinuüm**. Gradaties daarbinnen zijn:

1. De leraar/school beslist alleen.
2. De leraar/school biedt keuzes aan aan de leerlingen en ouders en laat mee hen beslissen.
3. De leraar/school beslist na advies van de leerlingen/ouders.
4. De leraar/school, ouders en/of kinderen overleggen en beslissen daarna samen.
5. Ouders en leerlingen beslissen na advies van leraar/school.
6. Ouders en kinderen beslissen autonoom

● ● ● Kwaliteitsindicatoren

Participatie van kinderen, ouders (en leerkrachten) op school zal erbij winnen naarmate er meer rekening gehouden wordt met volgende **kwaliteitsindicatoren**.

- zorg voor besef van invloed bij de kinderen en ouders. Bijvoorbeeld: na een klankbordgroep hakt de directeur op basis van alle argumenten die hij gehoord heeft de knoop door. Maar hij legt zorgvuldig uit op welke manier hij met zoveel mogelijk wensen van iedereen rekening heeft trachten te houden. Bij een glas (frisdrank) kaarten de leden van de klankbordgroep nog eventjes na over hoe tevreden ze zijn met deze beslissing en vooral de manier waarop ze tot stand is gekomen.
- ruimte voor eigen betekenissen en invullingen. Bijvoorbeeld: ouders en kinderen hebben ruimte om hun kijk op de zaak weer te geven. Die wordt ernstig genomen.
- niet-vrijblijvende communicatie. Bijvoorbeeld: wanneer ouders en kinderen hun mening geven, wordt die ernstig genomen en beïnvloedt die mening mee de uiteindelijke beslissing. Bijvoorbeeld: ook wanneer er niet direct een gevolg kan gegeven worden aan vragen van ouders, wordt dat gezegd aan de ouders. Zo weten ze dat hun vraag in ieder geval in behandeling is
- aandacht voor de eigenheid van iedereen. Bijvoorbeeld: er wordt rekening gehouden met de diversiteit onder de ouders en de leerlingenpopulatie.

- appreciatie voor de competenties. Bijvoorbeeld: er wordt gebruik gemaakt van de vaardigheden van ouders. Kinderen zijn mee verantwoordelijk voor (een deel van) het reilen en zeilen in de klas.
- aandacht voor het geheel. Bijvoorbeeld: één project, hoe participatief opgevat ook, staat niet op zich, maar maakt deel uit van een algemeen open klimaat op school dat uitnodigt tot deelnemen.

Leg bij wijze van **oefening** met je team deze vragen en kenmerken op de manier waarop jullie bijvoorbeeld een project opzetten, rapportavonden organiseren, schoolpoortcontacten,... Bekijk samen hoe je het participatiegehalte van deze activiteiten kunt optrekken.

Bronnenkaart 10: Ouderbetrokkenheid in kaart⁶

Tighe en Childs (2003) beschrijven ouderbetrokkenheid als een drieluik. De pijlers zijn 'betrokkenheid ouders thuis', 'betrokkenheid van de ouders op school' en 'communicatie tussen de ouders en school'. De onderzoekers interviewden 406 ouders, 14 % van de kinderen had een achterstand van één jaar. Enkele van hun bevindingen:

- Uit het onderzoek naar de mate waarin ouders actief zijn op school blijkt dat de school een domein lijkt dat vooral – en bijna uitsluitend – bestemd is voor leraren en leerlingen. Scholen zijn geneigd dat zo te houden. Ouders zijn dan weer wel massaal aanwezig op ouderavonden of schoolfeesten, een veeleer passieve betrokkenheid.

Binnen de klas zijn er echter maar weinig ouders actief.

- Welke ouders zijn meer of minder betrokken? Wat speelt daarin een rol?

Enkele kenmerken die ouderbetrokkenheid bepalen of – soms verrassend – weinig of geen rol spelen: zie schema.

Een + staat voor een positieve correlatie: dwz dat bijvoorbeeld *hogere* onderwijsachterstand leidt tot een *hogere* mate van huiswerkbegeleiding. Een – betekent bijvoorbeeld dat hoe *meer* een ouder werkt hoe *minder* hij kan communiceren met de leerkracht. Een 0 staat dan weer voor *geén samenhang* gevonden en een / betekent dat het niet onderzocht werd.

Duid bij wijze van oefening drie samenhangen aan die je verwachtte en uitkomen en drie die je verwachtte, maar niet blijken te kloppen.

	Betrokkenheid bij school	Communicatie met de leerkracht	Huiswerkbegeleiding	Stimulerend thuismilieu	Modelfunctie
Ouderkenmerken					
<i>Aantal werkuren</i>	-	-	0	-	0
<i>Opleiding</i>	+	0	0	+	0
<i>Geslacht</i>	Moeders meer dan vaders	Moeders meer dan vaders	0	Moeders meer dan vaders	Moeders meer dan vaders
<i>Leeftijd</i>	0	0	-	0	0
<i>Professionele situatie</i>	0	0	0	0	0
<i>Gezinssamenstelling</i>	0	0	0	0	0
Kindkenmerken					
<i>Leerjaar</i>	0	-	-	-	0
<i>Onderwijsachterstand</i>	0	+	+	0	+
<i>Thuistaal</i>	0	0	0	0	0
Percepties van ouders					
<i>Schoolklimaat</i>	+	+	/	/	/
<i>Resultaten kind</i>	0	0	-	0	0
<i>Aanmoediging thuisbetrokkenheid</i>	/	/	+	0	/
<i>Welbevinden kind</i>	0	0	0	0	0
<i>Tevredenheid school</i>	0	0	0	0	0

⁶ Naar: Ghysens, Lien en van Braak, Johan (2008). De betrokkenheid van Vlaamse ouders bij het onderwijs van hn kind: feit of fictie? Uit: School en Samenleving, afl. 17, februari 2008. Wolters Plantyn, Mechelen.

Opvallend is dat kenmerken als thuistaal, gezinssamenstelling, professionele situatie van de ouders,, welbevinden van het kind en tevredenheid met de school géén invloed hebben op ouderbetrokkenheid op school, thuis of op communicatie met de leerkracht.

Schoolachterstand en zeker een open schoolklimaat wel. Een open schoolklimaat wil zeggen: dat ouders zich welkom voelen en dat ze ten allen tijde leraren en directieleden kunnen bereiken en aanspreken.

Een blik op het profiel van moeilijker te bereiken ouders, laat zien dat het onder andere vaak om ouders gaat die een korte scholing achter de rug hebben. Dit zijn vaak ouders voor wie leerkrachten reeds heel wat inspanningen hebben geleverd om ze te ontmoeten binnen de schoolcontext. Veel leerkrachten denken: 'zij die moeten komen, komen niet;'.
Deze houding wijst er volgens de onderzoekers echter op dat de noodzaak om deze ouders te betrekken wordt ingegeven vanuit remediërend standpunt. Maar in realiteit verhoogt een dergelijk motief, waarbij de nadruk ligt op de tekorten van ouders, de schooldrempel voor deze ouders alleen maar. Een welgemeende interesse in hen kan echter wonderen doen. Wanneer ze zich gerespecteerd voelen door de school, zullen ze de schoolpoort niet langer als een grens beschouwen en meer durf aan de dag leggen betrokken te zijn in het belang van hun kind.

Bronnenkaart 11: Informele contacten...

● ● ● Waarom zijn informele ontmoetingen belangrijk?⁷

Tijdens deze ontmoetingsmomenten - aan de schoolpoort, 's morgens in de klas, op straat, tijdens feesten, tijdens de pauze op een infoavond,... - leren leerkrachten en ouders elkaar beter kennen. Elk van hen vertelt bijvoorbeeld al eens iets over zijn/haar bezigheden, interesses,... buiten de school.

Navraag bij opvoeders, leerkrachten en ouders over wat zij elk als een goed contact beschouwen, leert ons dat ze allemaal net die contacten opgeven waarbij het professionele en het persoonlijke door elkaar lopen. Door ook met elkaar om te gaan als personen met een gamma aan eigen ervaringen, interesses, ideeën, relaties en behoeften,... kunnen leerkracht en ouder elkaars reële competenties zien. Hierdoor kan de school op de aanwezige diversiteit van ouders inspelen.

De dagelijkse interactie bepaalt trouwens grotendeels de kansen op succes van andere acties. 'De ervaring leert dat formele ouderbijeenkomsten (vergaderingen) nooit een gebrekking informeel contact kunnen compenseren. Formele bijeenkomsten hebben pas zin wanneer zij precies het gevolg zijn van goede informele contacten en daaruit groeien. Zoniet leiden ze al te vaak tot frustratie: frustratie bij de professionelen over de lage opkomst (een lage opkomst die dan riskeert als desinteresse uitgelegd te worden) en frustratie bij de ouders die zich niet betrokken voelen, en ofwel gegeneerd een excuus zoeken ofwel plichtsbewust komen opdruven en zeggen wat ze denken dat de opvoeder graag wil horen.'⁸

Ook de weg naar een (meer) actieve en efficiënte ondersteuning van ouders verloopt via vele kleine gesprekken, handelingen en contacten. Ouders beschikken via de dagelijkse ontmoetingen over een rechtstreeks en onmiddellijk kanaal om te weten waar hun kinderen op school mee bezig zijn, doen impliciet inzichten op over onderwijs, kunnen zich vrijer voelen om zelf met vragen te komen,... Indien er iets speelt, staan ouders en school niet als vreemden tegenover elkaar. Let wel: dit is geen garantie voor een conflictloze relatie. Ook hier zal regelmatig onderhandeld moeten worden.

● ● ● Twee voorbeelden

(1) Naast de officiële oudercontacten zorgen de leerkrachten en de directie van een bepaalde school ervoor dat ze ofwel 's morgens ofwel 's avonds beschikbaar zijn voor vragen van de ouders. elke leerkracht is daarvoor op bepaalde dagen een uurtje vroeger/later op school. Tijdens deze momenten vragen de leerkrachten zelf ook veel aan de ouders. Zo komen ze veel te weten over de kinderen en kunnen ze hen beter begeleiden. Zo was er een kleuter die niet tot vrij spel kwam. Toen de leerkracht van zijn vader hoorde dat hij garagist was, bracht ze oude autootjes mee naar de klas. De kleuter ging er meteen mee spelen.

(2) Oudercafé. Elke ochtend kunnen de ouders tot 9u15 een kopje koffie drinken op school. Ze maken een praatje met de leerkrachten, directeur en brugfiguur. De directeur vertelt: Wij hebben een rode loper op de speelplaats geveerd recht naar het ouderlokaal. Het gevoel van 'Hier ben ik welkom' is erg belangrijk. Heel wat ouders die we vroeger niet bereikten, vinden de weg naar de school nu wel. Het ouderlokaal geeft ouders meer zelfvertrouwen om vragen en bedenkingen te formuleren over wat op school gebeurt. Het officiële orgaan waar ouders hun zegje kunnen doen is eigenlijk de schoolraad of de participatieraad. Wel, ik kies voor het ouderlokaal. In dit café zijn de ouders niet bang om hun vragen te stellen of te zeggen wat ze ervan denken.'

Meer weten: zie Klasse voor Ouders.

⁷ Uit: Ernalsteen, Veerle (2002). Brede schOUDERS. Een werkboek. Universiteit Gent, Steunpunt Intercultureel Onderwijs.

⁸ Vandenbroeck, Michel (1999). *De blik van de Yeti*. Gent, VBJK.

Bronnenkaart 12: Een open en toegankelijke school⁹

●●● Werken aan een open en toegankelijke school:

UIT HET SCHOOLLEVEN...

Op een normale schooldag, tussen 12u en 13u: "De poort is gesloten. Ik geraak niet binnen. Niet langs de officiële ingang en niet langs de poortingang in de andere straat. Er is wel een bel maar ze horen die blijkbaar niet".

Een directrice vertelt:

"De openheid van de school heeft veel te maken met goede afspraken die je maakt met ouders, toekomstige ouders en ook met externen. Je moet eigenlijk blijven herhalen dat het een open school is, dat ze hier altijd terecht kunnen".

Een directeur vertelt:

"Het is niet omdat uw deur op slot is dat uw school niet open is en het is ook niet omdat je poort ganse dagen open staat dat je school daadwerkelijk open is".

●●● Toegankelijkheid en openheid: een opdracht voor leerkrachten en directie

Als je buurtgericht wil werken, dan zijn toegankelijkheid en openheid van de school sleutelbegrippen. Is de school makkelijk toegankelijk? En hoe open is de school echt?

A. Een stand van zaken maken:

- Denk na over volgende vragen, schrijf de besluiten van jullie discussie neer en geef aan welke werkpunten hieruit naar voor komen:

- Is de ingang van de school makkelijk te vinden? Is het een gesloten of open ingang? Indien gesloten, is aangegeven hoe je kan binnenkomen? Kan men op de school makkelijk de weg vinden? Zijn er aanduidingen waardoor o.a. ouders de leraarszaal, de opvang of de directie makkelijk kunnen vinden? Kan je probleemloos de weg vinden naar de verschillende klassen? Wordt aangegeven wie in welk klaslokaal zit?

- Als men naar de school telefoneert, bij wie komt men dan terecht? Hoe wordt men doorverbonden? Kan men een leerkracht persoonlijk contacteren? Welke afspraken bestaan daarrond? Bij wie kunnen ouders terecht met vragen en problemen? Hoe wordt dit geregeld? Mogen ouders in de klas komen? Komen er veel buitenstaanders op school? Hoe worden zij ontvangen?

- Geef tevens aan welke - volgens jullie - de sterktes en welke de zwaktes zijn wat betreft toegankelijkheid en openheid van de school.

B. Ga na hoe ouders, buurtbewoners en andere bezoekers denken over de toegankelijkheid en openheid van de school.

- Ouders:

Je kan zowel formeel als informeel peilen naar wat ouders vinden van het de toegankelijkheid en openheid van de school. Informeel wanneer ouders de kinderen brengen of afhalen, tijdens oudercontacten, enz. ...

Andere mogelijkheden zijn: een kort vragenlijstje voor de ouders, een vraag richten aan het oudercomité, enz. ...

- Buurtbewoners en andere bezoekers:

Je kan samen met de leerlingen een gastenboek maken waarin bezoekers hun vragen, opmerkingen, enz... kwijt kunnen.

⁹ Uit Joos, Annelies en Delrue, Kaat (2000). Puur uit de buurt. Een werkboek. Universiteit Gent, Steunpunt Intercultureel Onderwijs.

C. Wanneer je alle nodige informatie verzameld hebt, kunnen jullie een stand van zaken opstellen met volgende vragen als leidraad:

- Hoe is het gesteld met de toegankelijkheid en openheid van de school?
- Wat is voor verbetering vatbaar?

Dit kan zowel schriftelijk als visueel (op een kaart of tekening van de school bijvoorbeeld).

Poog zo nauwkeurig mogelijk te zijn.

Werk op basis van de stand van zaken een mogelijk stappenplan uit voor het realiseren van de veranderingen.

Breng al deze uitkomsten samen in een informatiebundel.

Suggesties om de toegankelijkheid van de school te bevorderen

Geef duidelijk aan wat de ingang van de school is.

Indien de schoolpoorten gesloten zijn of er meerdere ingangen zijn, zorg dan dat aangegeven is hoe bezoekers de school kunnen binnenkomen.

Breng wegwijzers aan in de school, deze kunnen gemaakt worden door de leerlingen. (Kan in het kader van de eindtermen muzische vorming en technologie.)

Zorg dat ieder lokaal van een bordje is voorzien (ook leraarslokaal, directie, refter, ...). Dit kan ook worden aangegeven met tekeningen of foto's, door de leerlingen ontworpen.

Suggesties om de openheid van de school te bevorderen

Spreek af wie de telefoon beantwoordt en hoe, alsook hoe dit bij eventuele afwezigheid van die persoon zal gebeuren.

Plaats een mededelingenbord op een voor alle ouders en bezoekers duidelijk zichtbare plaats. Via dit bord kan je informatie over de school, praktische aangelegenheden, organisaties in de buurt, projecten en dergelijke verspreiden, alsook oproepen of vragen lanceren.

Voorzie eveneens een brievenbus waarin leerlingen, ouders, bezoekers, ... op ieder moment vragen, opmerkingen of boodschappen kwijt kunnen.

Streef ernaar als directie en leerkrachten zoveel mogelijk ter beschikking te zijn van de ouders en eventuele andere bezoekers. Vermijd spreekuren. Mensen zullen je vlotter dingen vertellen of vragen komen stellen als dat informeel en tussendoor kan.

Bronnenkaart 13: Ouders informeren ¹⁰

Scholen doen een heleboel inspanningen om de ouders te informeren. Toch is wat je als school allemaal doet voor de kinderen, niet steeds even zichtbaar voor àlle ouders. Communicatie hierover draagt nochtans bij tot een open en uitnodigend klimaat op school.

●●● Hoe zien ouders zelf de zorg voor de leerlingen?

Ouders willen graag dat de school goed zorgt voor hun kinderen. Om hierop in te spelen, moet je als school weten wat de ouders op je eigen school belangrijk vinden. Vraag ernaar bij de ouders op je eigen school want dit kan voor elke ouder anders zijn. Sommige vinden bijvoorbeeld een goede omgang tussen de kinderen zeer belangrijk. Ze appreciëren de inspanningen van de school wanneer hun kind geplaagd wordt. Voor andere ouders betekent dit dingen organiseren waar de leerlingen plezier aan beleven, ...

Over het algemeen willen ouders in de eerste plaats dat de school hun kind goed opvolgt. Ze willen graag weten hoe het gaat met hun kind. Daarbij willen ze zowel de positieve als de eerder negatieve evoluties horen. Bovendien willen ouders die informatie op tijd krijgen. Besteed voldoende aandacht aan de communicatie met ouders van kinderen met problemen. Deze groep zit met de meeste vragen.

●●● De zorg voor de leerlingen zichtbaar maken

Nagaan wat ouders belangrijk vinden voor de kinderen is niet genoeg. De school moet haar inspanningen ook zichtbaar en duidelijk maken. Ouders appreciëren de moeite die een school doet om hen informatie en uitleg te geven. Slaag je daar als school niet of onvoldoende in, dan kunnen de ouders je ook niet waarderen om wat je doet.

Dit betekent niet dat je steeds díe zorg moet verstrekken of tonen die de ouders wensen. Communiceer ook over wat de school zelf beschouwt als 'goede zorg en omgang met de leerlingen'. Dit is des te belangrijker wanneer meningen verschillen.

●●● In geval van problemen

Ouders van wie het kind regelmatig problemen heeft, hebben nood aan meer tijd om alles met de leraar te bespreken. Deze groep zit met de meeste vragen. Organiseer je contacten zo dat je voor hen genoeg tijd uittrekken en dat zij je ook op eigen initiatief gemakkelijk kunnen aanspreken.

●●● Op verschillende manieren en duidelijk

Informeert ouders in begrijpelijke termen. Er zijn verschillende manieren om je zorg voor de leerlingen op verschillende terreinen zichtbaar te maken. Via brieven en gesprekken, maar ook via visuele aankondigingen, foto's, tentoonstellingen, ... Hou rekening met de diversiteit onder de ouders en combineer verschillende manieren van communiceren. Zo kan je meer ouders bereiken.

Uit onderzoek bij kansarme en laaggeschoolde ouders bleek dat het grootste deel van de communicatie tussen school en ouders schriftelijk is, maar dat zeker de helft van hen de brieven niet zelf kan lezen. Communiceer dus vaker mondeling met ouders.

Een kleuterleidster vertelt: 'Met sommige ouders praat ik in het dialect. Zo werk ik ten eerste aan een sterkere vertrouwensrelatie met hen en ten tweede komt de informatie over hun kind veel beter over dan wanneer ik zou vasthouden aan het AN.'

Ga na of je manier van communiceren werkt.

●●● Andere elementen van een uitnodigend klimaat

Als ouders zich welkom voelen, zijn ze vaak meer geneigd om op de een of andere manier deel te nemen aan het schooleven. Volgens de ouders zelf betekent dit dat de school:

- aantrekkelijk en toegankelijk is,
- wat ze doet voor de kinderen op diverse manieren communiceert,
- met ouders omgaat als volwaardige opvoeders en gesprekspartners,
- vanzelfsprekendheden verduidelijkt en bevraagt,
- ouders aanspreekt op wat ze kunnen en
- hen ondersteunt indien nodig.

¹⁰ Uit: Ernalsteen, Veerle (2002). Brede schOUDERS. Een werkboek. Universiteit Gent, Steunpunt Intercultureel Onderwijs.

Bronnenkaart 14: Samen werken aan het klimaat op school

Klasoverschrijdend werken draagt bij tot een participatief klimaat op school. Enkele voorbeelden.

●●● Parel-deel-middag

Eén keer per maand delen alle kinderen een 'parel' – iets moois, vaardigs, kunstigs, ... - met elkaar. Dit komt erop neer dat alle kinderen van de school iets aan elkaar tonen. De ene keer met de hele klas, een andere keer in kleine groepjes of individueel. Er wordt gedanst, gezongen, voorgelezen, sketches opgevoerd, tekeningen en/of werken getoond, muziek gespeeld,... Tijdens dit 'spektakel' kunnen verschillende talen gebruikt worden. Regel is ook: iedereen krijgt steeds een hartelijk applaus.

●●● Vrije tijd op school

Spelen: leerkrachten en kinderen richten samen de speelplaats in. Een plaats voor voetballers maar niet tijdens de korte pauzes, picknicktafels voor wie wil babbelen, borden aan de muren om op te tekenen, een podium voor 'drama', spelborden worden op de grond geschilderd, een hoekje om te beplanten, een plekje voor 'squash'. Leerlingen en leerkrachten leren elkaar spelen aan. Zoek regelmatig samen naar nieuwe spelen. Organiseer elke week een 'samenspeeluur' voor de hele school. Elke week bereidt een andere klas het samenspeeluur voor.

Schoolradio: door middel van podcasting is er elke vrijdagvoormiddag een uurtje 'schoolradio' op internet. Leerlingen van het vijfde leerjaar boksen de programma's in elkaar. Andere kinderen kunnen verzoekplaatjes en ideeën doorgeven.

●●● Pictogrammen

Her en der op school hangen zelfverzonnen pictogrammen van de leerlingen op. Het gaat om wegwijzers naar de directeur, leraarskamer, bibliotheek, eetzaal,... Ook regels of afspraken op school worden zo weergegeven na het samen bespreken en opstellen van een 'samenwerkingsprotocol' voor de klas en de school,... Er zijn ook grappige pictogrammen bij.

●●● Klas-in-de-vitrine

Op school staat een 'vitrinekast', een oude boekenkast met glazen deuren. Elke maand wordt de kast door een andere klas ingericht. De kinderen tonen waar ze mee bezig zijn/waren. Soms zijn dit eindproducten van een project, het lievelingsboek van de klas, foto's van de kinderen aan het werk, tekeningen,... Eén klas kleeft de kast helemaal aan in de sfeer van Diddl. De kast staat op een centrale plaats waar leerkrachten, kinderen en ouders regelmatig komen. Vlak ernaast hangt het aankondigingsbord met het weekmenu, de activiteitenkalender, verslagen van het oudercomité, foto's van het sinterklaasfeest,... De 'vitrine' vormt geregeld aanleiding tot gesprekken tussen ouders, leerkrachten en/of kinderen.

●●● Nieuwe leerlingen op school

Bij de overgang van de kleuterklas naar het eerste leerjaar krijgt ieder kind een peter of meter uit het zesde jaar. Peters en meters geven de kleuter een rondleiding door de klassen, bemiddelen bij pesten, lezen tijdens de boekenweek voor 'hun' kleuter,... Hebben de 'nieuwe' kinderen een vraag, weten ze niet waar ze heen moeten, ... dan kunnen ze bij hun meter of peter terecht. Voor nieuwe leerlingen in andere leerjaren stelt elke klas een onthaalplan op.

●●● Ehbo-verantwoordelijke

Telkens staan twee andere leerlingen van de derde graad voor een hele week in voor de eerste hulp bij ongevallen. Ze kregen een EHBO-opleiding, een lokaaltje, het nodige materiaal en een duidelijke handleiding zijn ter beschikking. Andere kinderen komen bij hen met lichte 'ongevallen' zoals een schaafwond, blauwe plek, Bij ernstiger gevallen waarschuwt de EHBO-verantwoordelijke een leerkracht of de directie.

● ● ● **Meer ideeën**

In 'Peper en Zout. Bronnenboek voor intercultureel leren in de basisschool' en in de Spellenboeken van het 'Centrum voor Informatieve Spelen'.

Bronnenkaart 15: Ouders participeren: ‘Niemand doet alles, iedereen doet iets’

Vooraleer je aan de slag gaat kan je je als team afvragen waarom je werkt aan participatie. Zicht krijgen op de voordelen motiveert.

Ouders kunnen op uiteenlopende manieren participeren aan het leven op school. We zetten er enkele op een rij. Wissel uit binnen je team of scholengroep en je kan de lijst naar believen aanvullen.

1. Informeren, formeel en informeel

● ● ● Klas

Nakijken en ondertekenen van de schoolagenda; Het thema waarmee in de klas gewerkt wordt in de gang/hall of aan de schoolpoort zichtbaar maken; Een ouderavond voor de ouders van je klas; Een info-avond/brieven om ouders uit te nodigen mee te werken aan een uitstap met de klas, een klasactiviteit, het organiseren van een project of een nieuw thema ; Peter-meterschap voor nieuwe ouders: een andere ouder is de contactpersoon; Inloop: ouders brengen kleuters en/of leerlingen 1ste leerjaar naar de klas voor de beltijd; Uitloop: kleuters en/of leerlingen 1ste leerjaar worden door de ouders afgehaald in de klas; Klasblog: een weekverslag door één of enkele kinderen; ...

● ● ● School

Een nieuwsbrief/schoolkrant verspreiden, met bijdragen van leerlingen, ouders, leerkrachten, ... (ook met familienieuws); Een website voor de school, met interactiemogelijkheden en blog; Briefjes voor ouders: leesbaar, begrijpbaar, met visuele elementen en/of pictogrammen; Pictogrammenlijst om alle mogelijke boodschappen te visualiseren; Schoolkalender met belangrijkste activiteiten en verlofdagen; Infobord of –zuil aan de ingang van de school, met foto's van kinderen, personeel, activiteiten, afspraken voor leerlingen, leerkrachten, ouders; ...

Intakegesprek en rondleiding bij inschrijving: elk personeelslid is op de hoogte wat er aan bod komt; Een informatieve, interactieve ouderavond organiseren (per school/vestigingsplaats/klas) ; Het schoolreglement toelichten/bespreken met ouders; Vader- en moedergroepen (i.s.m. brugfiguur, zorgcoördinator, directie) met een mengeling van informatieve, interactieve en ontspannende momenten (bijvoorbeeld informatie en uitwisseling rond schoolrijpheid, huistaken, straffen en belonen.... Maar ook samen iets proeven, koken, anekdotes over de kinderen vertellen, ...)

Een info-avond over de plattelands-, zee-, bos-, stadsklassen, ...; Informele schoolpoortcontacten; Dagelijks babbelhalfuurtje: ouders wachten in de eetzaal/inkomhall op hun kind, vragen stellen, informeel gesprek, ... ; Oudercafé: vast lokaal waar ouders kunnen blijven hangen, praten, zelf voor koffie zorgen, ... De directeur en leerkrachten springen er regelmatig binnen; ...

● ● ● Kind

Individueel oudergesprek; Briefjes voor ouders: leesbaar, begrijpbaar, met visuele elementen, en/of pictogrammen; Uitnodigen via SMS of e-mail; Huisbezoeken bij de leerlingen van je klas; Overlegmoment (thuis of op school) bij problemen met een leerling, in samenwerking met de brugfiguur, zorgcoördinator, directie; Leerkracht is nog 15 minuten beschikbaar voor en na de klas; Een zituur voor zorgcoördinator en CLB-medewerker; Informeren over en meemaken van inleefmomenten bij overgang naar een andere klas; ...

2. Actieve betrokkenheid: méémaken – meemáken

● ● ● Klas

Een open klasdag; Toonmomenten bij de afronding van een thema of project; Begeleiden bij een uitstap – zorgen voor vervoer van leerlingen en bagage; Een onthaaldag voor nieuwe kleuters/leerlingen; Een deel van de kleuters gaan samen met de ouders op bezoek in het eerste leerjaar; Een receptie

op het einde van de 3de kleuterklas en het 6de leerjaar voor leerlingen, ouders en leerkrachten; Een moeder(s)dag, een vader(s)dag, een grootouderdag(feest) - gekoppeld aan een open klasdag met een doorschuifstelsel; Thema-spulletjes meebrengen naar en voorstellen in de klas; Zwemouders, (voor) leesouders, knutselouders, rekenouders, naaiouders, ...; Tijdens een projectweek: ouders hebben een actieve inbreng, begeleiden een groepje leerlingen; Atelierwerking verschillende keren per schooljaar: een leerkracht en een ouder begeleiden elk atelier, na afloop is er een toonmoment; "Wannes" een welkomstpakket om ouders en nieuwe kleuters te begeleiden bij de stap naar de kleuterschool, gemaakt door het LOP Heusden-Zolder; Een fotoboek maken over de klas of een bepaalde activiteit; Beroepenbeurs: ouders komen vertellen over hun beroep; Sprookjesweek: ouders vertellen sprookjes aan de kinderen van de klas of school; Bij kleuters: verjaardagen samen vieren in de klas met ouders; Telefoonketen: een systeem waarbij ouders elkaar telefonisch een dringende mededeling doorgeven; Klasouders/contactouders: enkele ouders nemen enkele (praktische) taken op samen met de klastitularis. Deze klasouders zijn vaak de contactpersoon tussen de oudergroep en de klastitularis;...

● ● ● **School**

Hulp bij het schoolfeest: organiseren, voorbereiden, klaarzetten, koken, bestellen, muziek spelen, opruimen, geluidsversterking, streekgerechten maken, kinderaanimator, evalueren, ...; Organiseren van een vrijetijdsbeurs/kerstmarkt/eindejaarsmarkt/... voor en door ouders, eventueel i.s.m. schoolopbouwteam, organisaties en sponsors uit de buurt; Aanwezig zijn op en/of meewerken aan het sinterklaasfeest, kerstfeest en/of verjaardagsfeest; Quiz op school: verschillende ouders vormen samen een quizgroep, zodat ouders elkaar beter leren kennen en het oudernetwerk kan groeien; Geletterde mensen: leerkrachten, kinderen en ouders lezen voor, op school en in de buurt, ook uit boeken in andere talen; Ontbijt op school (bijvoorbeeld na een paaseierenraap; Verkeersopvoeding: meefietsen met de leerlingen; Hulp bij ICT; Middagtoezicht en mogelijk ander toezicht; Contactpersoon (vertaler) voor anderstalige nieuwkomers; Vertalen van brieven; Lid overlegorgaan;...

3. Een voorbeeld

Een brugfiguur vertelt: 'Er zijn in onze school leesouders actief, ouders die over de middag warm eten koken voor de kinderen, nieuwsbrief- schrijvende ouders, natuurouders, tuinonderhoud ouders, hulp bij administratie ouders, EHBO ouders, ouders die samen met de begeleiders (leerkrachten) in een pedagogische werkgroepje zitten, feestcomitéouders, ouders die voor de middag-, avond- en studieopvang zorgen, ouders die in het bouwteam zitten om kleine en grote verbouwingen te bespreken, ouders die een ICT- groepje opstarten, ouders die helpen bij de luizenpreventie,.... Bovendien zitten de ouders naast de begeleiders in de beslissingsorganen van de school: Raad van Bestuur, Algemene vergadering, ... De school is voor een belangrijk deel van de ouders zelf! Ouderparticipatie – op de vier niveau van mee- doen tot mee- beslissen – is bij ons een basispijler.'

Bronnenkaart 16: Leerlingen en ouders bevragen: enkele methodieken¹¹

Een **leerlingenraad, schoolraad, participatieraad, klasvergadering** enzovoort zijn sterke formele structuren om invloed uit te oefenen. Ze vragen echter een grote motivatie en inzet en een aantal vaardigheden. Een mogelijke valkuil is dat steeds dezelfde, communicatief sterke kinderen en ouders, aan bod komen en sommige groepen die daar zwakker in staan uit de boot vallen. Enkele alternatieven:

Een **klankbordgroep** is een gestructureerde manier om kinderen, ouders en/of leerkrachten adviezen te laten geven op voorstellen vanuit de school. De uiteindelijke beslissing blijft bij de directeur liggen. Directeur en enkele leerkrachten hebben bijvoorbeeld een idee, maar willen dit voorleggen aan anderen op school. Er wordt zorgvuldig nagedacht over wie voor deze groep wordt uitgenodigd. Doel kan zijn een staalkaart van de leerlingenpopulatie samen te brengen. De leden van de klankbordgroep geven hun mening over het probleem en de voorgestelde oplossing. Op basis daarvan beslist de directeur of werkt hij/zij een alternatief uit dat eventueel weer voorgelegd kan worden. Bijvoorbeeld: 'Waar plaatsen we drankfonteinnetjes op de speelplaats?'

In **gemengde werkgroepen** – samengesteld uit uiteenlopende partners: al naar gelang leerkrachten, kinderen, ouders, directeur, ... - worden meestal nieuwe plannen gemaakt. Iedereen kan initiatief nemen en beslissingen worden gezamenlijk genomen. Een gemengde werkgroep werkt binnen een duidelijk afgebakende opdracht, een mandaat vanuit de school. Bijvoorbeeld: 'Hoe organiseren we een geslaagde projectdag op onze school?'

Een **verbetergroep** vertrekt bij een probleemsituatie. Eerste stap is om te onderzoeken in welke mate het probleem gemeenschappelijk is voor iedereen op school. De tweede stap is om samen naar oplossingen te zoeken. De beslissing kan gezamenlijk genomen worden of door de schoolleiding. Verbetergroepen zijn vooral geschikt om mee te werken aan bijstellingen wanneer zich een aantal knelpunten aandienen. Bijvoorbeeld: 'Hoe richten we onze speelplaats in?', 'Hoe kunnen we onze refter aantrekkelijker maken?'

Een **praatlunch** is een uitgesproken informele vorm. Er wordt in de eerste plaats informatie uitgewisseld en naar elkaars beleving geluisterd. Of je nu verkozen wordt of uitgenodigd door de directeur, naar een 'praatlunch' kom je op vrijwillige basis. Deze participatievorm laat toe als directeur om met heel verschillende kinderen rond de tafel te gaan en op de hoogte te blijven van hun belevingen en ervaringen. Kinderen worden hier sterk in hun eigenheid erkend. 'Praatlunchen' dragen in de eerste plaats bij tot het onderhouden van een participatieklimaat op school. Dit is een erg geschikte vorm om in moeilijke omstandigheden te starten of als aanvulling op andere vormen van leerlingen- of ouderparticipatie.

Via **kringgesprekken** in de klas kunnen bijvoorbeeld de omgangsregels in de klas opgesteld worden. Leerlingen en leerkrachten delen hierdoor de verantwoordelijkheid voor de sfeer in de klas. Op elk moment kunnen leden van de klas naar hun gezamenlijk gemaakte afspraken verwijzen. Sommige regels worden tijdelijk uitgeprobeerd en samen geëvalueerd.

Het **groene envelopmoment** is een aanrader als de school een thema wil bespreken met iedereen op school. Bij deze methodiek bespreekt iedereen op hetzelfde moment hetzelfde onderwerp: de leerlingen in de klas, het secretariaat, refterpersoneel, ... De school, bijvoorbeeld de directeur samen met enkele leerkrachten en leerlingen, stelt i.v.m. het thema dat ze wil bespreken, een vraag of stelling op die ze aan iedereen zal voorleggen. Ze stopt die stelling in groene enveloppen, en hangt er één op in alle klassen. De stelling wordt dan in elke klas of groep besproken. Na afloop noteert elke klas of groep zijn antwoord op de stelling en bezorgt het 'terug aan afzender'. De school houdt bij haar beslissing rekening met de verschillende antwoorden. Uiteraard laat ze daarna weten hoe ze dat heeft gedaan.

Meer ideeën en voorbeelden in Oprechte deelneming. Werkmap leerlingenparticipatie voor de basisschool. Uitgegeven door het Kinderrechtencommissariaat en Steunpunt Leerlingenparticipatie (2004).

¹¹ Uit Kinderrechtencommissariaat en Steunpunt Leerlingenparticipatie (2004). Oprechte deelneming. Werkmap leerlingenparticipatie voor de basisschool. Kinderrechtencommissariaat, Brussel.

Bronnenkaart 17: Leerlingen bevragen: enkele methodieken voor de leerlingenraad¹²:

● ● ● De tafel

Wil je met je leerlingenraad ideeën en voorstellen verzamelen? Zet een oude caravan, tent of, als je 't eenvoudig wil houden, een tafel op de speelplaats, bevolk die met enkele enthousiastelingen van de leerlingenraad, en ontvang er de kinderen van de school met open armen. Onderwerp hen aan een vragenlijst over de school, ga op zoek naar hun diepste verlangens voor en vragen over de school, en vertel hen en passant waar de rakkers van de leerlingenraad eigenlijk mee bezig zijn. Je keert gegarandeerd met een boel frisse ideeën naar de leerlingenraad terug.

● ● ● Een open forum (schoolgesprek)

Het is de moeite waard als je als school of leerlingenraad een paar keer per schooljaar een open forum organiseert. Iedereen wordt uitgenodigd voor een groot open gesprek met ook leerkrachten en directie erbij. Dat kan tijdens de middagpauze, maar eventueel ook tijdens de uren. Er wordt dan tijd gemaakt om iedereen te informeren over veranderingen of plannen voor de school, om reacties en suggesties te vragen, van gedachten te wisselen over een bepaald schoolthema, of mensen zelf vragen te laten stellen en voorstellen te laten doen. Opgelet! Dit vraagt een goede organisatie: zorg dat iedereen op de hoogte wordt gebracht; stel vooraf een agenda op, maak vooraf afspraken over de manier waarop het gesprek zal verlopen en zal worden geleid; bereid ook voor hoe de deelnemers later zullen worden geïnformeerd over de resultaten van het gesprek.

● ● ● Fotoreportage

Wat zijn voor kinderen leuke en minder leuke situaties of plaatsen op school? Laat je (mede)leerlingen ze fotograferen en je komt het zo te weten. Verdeel hen in groepjes, geef hen een fototoestel en de opdracht om die plaatsen of situaties te fotograferen die volgens hen beter kunnen of die ze net heel fijn en goed vinden. Kinderen kunnen een situatie (bijvoorbeeld in de refter, op het secretariaat, aan de schoolpoort, ...) uitbeelden en daar dan een kiekje van nemen. Nadien bespreek je samen de foto's. Zo kan je concrete veranderingen die (mede)leerlingen in gedachte hebben, in kaart brengen en ermee aan de slag gaan.

● ● ● Een babbelbox

Wil je over een bepaald thema de mening kennen van je (mede)leerlingen, leerkrachten en andere mensen op jouw school? Wel, zet weer je tentje op, duw er een zetel in, en plaats er een videocamera voor. Laat de mensen zich in de zetel nestelen en hun gedacht zeggen voor het oog van de camera. Kijk ernaar tijdens de leerlingenraad, probeer de algemene teneur samen te vatten in een paar krachtlijnen, en op basis daarvan tot een onderbouwd besluit te komen.

● ● ● Een enquête

Een veel gebruikte methode om naar de voorstellen te peilen bij kinderen is een enquête. Maar opgelet! Het vraagt heel wat tijd om de ingevulde enquêtes te verwerken; probeer je (mede)leerlingen niet om de haverklap een enquête te presenteren

● ● ● Twee bedenkingen:

- Laat nadien steeds aan iedereen weten wat het resultaat was en wat je ermee gaat doen!
- Het voordeel van deze methodieken is dat kinderen/jongeren niet als vertegenwoordiger moeten op te treden, een competentie die ook voor veel volwassenen niet vanzelfsprekend is. Maar Daartegenover staat dat de reële invloed van de kinderen beperkt blijft. Hoe sterker er een overlegcultuur in de klassen ontwikkeld is, hoe groter het participatieve effect wordt van de klasoverstijgende momenten.

Meer ideeën en informatie over deze methodieken vind je in 'Oprechte deelneming'. Werkmap leerlingenparticipatie voor de basisschool. Uitgegeven door het Kinderrechtencommissariaat in samenwerking met Steunpunt Leerlingenparticipatie en op de website van de Vlaamse Scholierenkoepel, www.vsk.be.

¹² Enkele ideeën uit <http://www.vsknet.be>

Bronnenkaart 18: Evaluatiebeleid op school en in de klas¹³

Bij leerlingenparticipatie denken velen automatisch aan de leerlingenraad. Maar vaak stellen steeds dezelfde leerlingen zich hiervoor kandidaat. En soms raakt leerlingenparticipatie niet verder dan de eeuwige discussie over de cola-automaat. Kan het ook anders?

Een evaluatiebeleid op school kan verschillende vormen aannemen en over zeer uiteenlopende inhoud gaan. Diverse mensen op school kunnen erbij betrokken worden. Een voorbeeld uit een schoolpraktijk en een tip voor in de klas.

● ● ● Op school - iedereen evalueert mee

Een directeur vertelt: 'We hebben **drie uitgangspunten** voor ons evaluatiebeleid. (1) Iedereen én alles van de werking van de werking wordt geëvalueerd. (2) Iedereen evalueert elkaar. (3) De vormen van evaluatie die we hanteren zijn divers. Zo krijgen we steeds verschillende perspectieven op de gehele werking en op elkaars functioneren.

(1) Iedereen en alles van de werking wordt geëvalueerd. Twee keer per jaar is er een evaluatie van documentatiecentrum, beurtrollen, secretariaat, ICT-beleid, klasgroepen, hygiëne en veiligheid, sfeer en samenzijn, keuken, bouwteam, stuurgroep, ... De bevindingen worden voorgesteld op twee gezamenlijke bijeenkomsten van leerkrachten, leerlingen en ouders.

De evaluaties van de leerlingen komen in de verslagenmap. Het verslag van en over een kind belicht verschillende aspecten: cognitieve, lichamelijke, sociale, emotionele, muzische, ... maar ook werkhouding en leeringesteldheid.

Ouders en leerkrachten (klasleerkrachten, leerkracht LO, bijzondere leermeesters,...) worden niet als persoon geëvalueerd, maar binnen hun werk- of klasgroep.

(2) De leerlingen worden in hun klasgroep geëvalueerd door zichzelf, door alle leerkrachten binnen hun klasgroep en door hun groepsgenoten. Ouders evalueren de klasgroep en de gehele werking in de klasgroepvergadering, een bijeenkomst van de leerkrachten van de klasgroep en de ouders. De leerkrachten houden eerst een zelfevaluatie, daarna een evaluatie met de leerkrachten betrokken bij dezelfde klasgroep en vervolgens worden deze evaluaties op het team gebracht. Hun klasgroepevaluatie brengen ze ook op de klasgroepvergadering.

(3) Er zijn vragenlijsten op vlak van werkhoudingen en leeringesteldheid die door de kinderen en de ouders gebruikt worden, enquêteformulieren voor de ouders, open gesprekken tijdens klasgroepvergadering, zelfevaluatie en peerevaluatie na groepswerk door de kinderen via tekeningen, invulbladen etc.

● ● ● In de klas

In een leerlingenraad participeren aan beleidsmatige aspecten van een schoolgebeuren is voor leerlingen niet evident. Het vergt heel wat competentie, niet in het minst op vlak van leervermogen en communicatie. Leerkrachten kunnen kinderen deze competenties helpen verwerven door hen op een kleinschaliger niveau, in klasverband bijvoorbeeld, regelmatig verantwoordelijkheid te laten opnemen.

Laat de kinderen zelf **criteria voor evaluatie** opstellen. Dat kan door kinderen vooraleer je hen evalueert (of voor ze zichzelf of elkaar gaan evalueren) te laten meedenken aan welke criteria een proef, een presentatie, een werkstuk, een stageverslag... moet voldoen om goed te worden bevonden.

Deze manier van werken heeft bijkomende voordelen. Door kinderen actiever te betrekken, zorg je voor meer engagement in het leerproces, wat dan weer het leerrendement positief beïnvloedt. Daarnaast worden leren leren, kritisch denken en doelgerichtheid erdoor gestimuleerd.

Een mogelijke werkwijze voor een participatieve evaluatie van presentaties:

1. Elke leerling denkt kort na over de criteria waaraan een goede presentatie moet voldoen. Je kunt hen helpen aan de hand van een aantal hulpvragen. Of je toont hen een aantal modelpresentaties waaruit ze de criteria moeten afleiden.

¹³ Zie www.steunpuntdiversiteitenleren.be en www.steunpuntgok.be.

2. De kinderen gaan per twee zitten, vergelijken wat ze gevonden hebben en vullen elkaar aan waar nodig.
3. De antwoorden van de duo's worden aan het bord gebracht.
4. Samen met de kinderen cluster je de criteria aan het bord.
5. Je verwerkt de clusters tot een checklist. Je kunt samen met de leerlingen bepalen of er criteria zijn die zwaarder doorwegen dan andere bij de beoordeling of evaluatie.
6. Naderhand gebruik je de checklist om de presentaties van de leerlingen te beoordelen.

Dit is één voorbeeld. Er zijn nog veel andere mogelijkheden om leerlingen tijdens de les meer te laten participeren. Overleg eens met je collega's. Doe met het team de hierboven beschreven oefening maar dan over 'hoe maken we onze lessen participatiever?' Je gaat zeker en vast naar huis met een schitterende checklist om je lessen participatiever te maken.

Bronnenkaart 19: Huisbezoeken¹⁴

● ● ● **Waarom?**

Een leerkracht: 'Hoe meer je afweet van een kind zijn familie, hoe beter je tegemoet kan komen aan de behoeften van dat kind. En de beste manier om de familie te leren kennen, is om tijd bij hen door te brengen.'

Huisbezoeken zijn een uitstekende manier om open te communiceren over het leren van het kind op school en om daar met ouders nauwer rond samen te werken.

Ouders beschikken als eerste 'leraars' van hun kinderen over zeer veel informatie die nuttig is voor leerkrachten op school. Wanneer leerkrachten omgaan met ouders als experts wat hun kinderen aangaat zijn ouders vaak graag bereid om die informatie te delen.

Via de huisbezoeken kan zich een vertrouwensrelatie ontwikkelen tussen leerkracht en ouder. Ouders spelen immers op een veilig terrein: bij hen thuis. Leerkrachten kunnen de informatie over de buitenschoolse interesses en gewoontes thuis gebruiken in de klas. Met alle bevoordelen vanden voor zich goed voelen op school en leren .

● ● ● **Hoe? Enkele tips voor succesvolle huisbezoeken:**

1. maak afspraken en herinner mensen aan je bezoek. Probeer de bezoeken te plannen op momenten dat de voornaamste familieleden aanwezig zijn.
2. plan korte bezoeken, maar laat de families de duur van het bezoek bepalen.
3. bereid je voor op onverwachte dingen zoals:
 - afzeggen
 - onbekende situaties en omgevingen
 - toevertrouwen van emotionele en problematische informatie
 - visies die verschillen van de jouwe
4. om het beste uit je bezoek te halen, overweeg dat
 - ouders experts zijn wat hun kinderen aangaat
 - vertrouwelijke informatie soms van twee kanten kan komen
 - je ook kunt leren uit observeren e luisteren net als uit vragen stellen en beantwoorden
5. succesvolle huisbezoeken hebben korte agenda's, maar zijn flexibel ten aanzien van de onderwerpend ie een familie aansnijdt. Goede vragen voor de eerste gesprekken zijn:
 - waar is je kind in geïnteresseerd en wat doet hij het liefst?
 - wat heeft je kind deze zomer zoal gedaan dat een leer ervaring was?
 - wat zijn je kind zijn sterke kanten?
 - hoe gaat je kind om met moeilijkheden?
 - wat merk je dat je kind kan sinds het naar school gaat en dat hij/ zij tevoren niet kon?
 - waar denk je dat je kind het meest aan moet werken?
 - waar wil je kind het meest over leren?
 - hoe gaat je kind om met andere kinderen,
 - wat heb je zelf je kind helpen leren,
 - wat heb je ontdekt ver hoe je kind het beste leert?
 - waar weet je kind al veel over?
 - wat zijn de doelen van je kind dit jaar?
 - zou je graag de klas van je kind bezoeken of meewerken als vrijwilliger?

● ● ● **Tenslotte**

Huisbezoeken kunnen je als leerkracht heel veel leren over de kinderen in je klas en de manieren waarop ze leren. Sommige werken bijvoorbeeld liever alleen dan met anderen, sommige hebben liever een actieve omgeving dan rusttijd.

Soms krijgt je ook een zicht op de emotionele en sociale behoeftes van de kinderen in je klas of je komt te weten hoe ze reageren op stress, omgaan met conflicten met andere kinderen. Je leert hun interesses kennen, de laatste boeken die ze lazen, waar ze op reis gingen, wijzigingen in de familie,...

Dit kan je betrekken in de lessen bij de keuze van projectthema's of bezoeken binnen een project, ...

¹⁴ Meer weten? Zie: <http://crede.berkeley.edu/research/research.html>

Je kan voor nieuwe leerinhouden vertrekken van wat de kinderen reeds kennen of ervaren en zo meer motiveren,...

Zicht krijgen op de andere leef- en leeromgevingen van de kinderen in je klas biedt je meer mogelijkheden om ook spontaan verbanden te leggen met wat er geleerd wordt in de klas. Vaak waarderen je kinderen het enorm dat je bij hen op bezoek komt.

Bronnenkaart 20: Kijk eens over het muurtje! ¹⁵

Wil je met de leerlingenraad, leerkrachten of een paar andere enthousiastelingen op school een activiteit organiseren voor anderen, of een hardnekkig probleem eindelijk eens aanpakken, dan kan het interessant zijn om eens over het muurtje van de school te kijken.

Vaak beschik je niet zomaar over de informatie, knowhow of de middelen om van een project een succes te maken. Die hebben organisaties buiten je school vaak wel. Er bestaan heel wat organisaties die op een bepaald vlak heel gespecialiseerd zijn in cultuur voor kinderen, milieu op school, communicatie, internationale projecten,.... Ze kunnen je helpen met informatie, materiaal, organisatie. Je kunt ze gewoon om raad vragen, maar je kan ze eventueel ook actief betrekken bij de organisatie van een project.

Dat heeft immers nog andere voordelen:

- de kinderen van je school maken kennis met een andere organisatie, en een interessante andere manier van werken misschien.
- je hoeft niet alleen aan alles te denken en alles zelf te organiseren,
- je project krijgt meer uitstraling.
- organisaties zetten vaak ook op eigen initiatief boeiende projecten naar scholen en scholieren op, waar je dan zomaar op kan inschrijven en aan kan meedoen. Trek je ogen open en je komt interessante initiatieven tegen voor jezelf, je medeleerlingen en je school. Het loont de moeite.

Hieronder suggereren we een aantal partners waar je kan aankloppen met een vraag voor informatie, ondersteuning of samenwerking. Uiteraard zijn er nog vele andere, maar hier we zetten er enkele op een rijtje waarvan we denken dat ze je alleszins het een en ander te bieden hebben.

●●● Partners in crime: dicht bij huis of lange afstandsrelatie...

Soms ligt dicht bij huis, in het **'sociaal netwerk'** van medeleerkrachten en leerlingen, wat je zoekt. Vraag aan je leerlingen of zij hun voetbaltrainer willen uitnodigen om te scheidsrechteren op het tornooi van de leerlingenraad. Leen de barbecuetonnen van het buurtfeest voor de zomerbarbecue op het schoolfeest. Of laat de overbuurman van de school vertellen over zijn slangverzameling.

Met andere partners is de relatie misschien net iets minder 'close'. Toch kan je ze gemakkelijk aanspreken, of liever: kunnen de léérlingen hen zelf aanspreken omdat ze **'in de buurt'** zijn. Wat dacht je van:

- een debat op de speelplaats over 'Gezondheid op school', met de voorzitter van de *gemeentelijke jeugdraad* als moderator? Informeer bij je gemeente of leerlingen ook als leerlingeraad lid kan worden van de jeugdraad.
- een beamer voor de filmavond, een groepsbindend spel voor de leerlingen van bepaalde klas, info over speelpleinwerking in de gemeente, ... en dat allemaal via de *gemeentelijke jeugddienst*?
- een maquette van de schoolcampus, gemaakt door de kinderen in samenwerking met ouders? Met die maquette vertellen de leerlingen op de opendeurdag hoe het er op school voor de leerlingen aan toe gaat: waar worden de rijen gevormd, zijn de leukste praktijklessen, gaat de speelplaatsshapping door, ligt het streng secretariaat, wordt er buiten gegeten bij mooi weer, ...?
- een presentator voor het free podium van de kleuters, een dj voor de afscheidsfuij van het zesde leerjaar? Misschien vind je de juiste persoon hiervoor wel in het *jeugdhuis*....
- enkele leiders van de *jeugdbeweging* die massaspelen begeleiden tijdens de Dag van de leerlingen? Zo heb je een toffe activiteit én leren de leerlingen de jeugdbeweging kennen: een win-situatie dus!
- die saaie schoolmuur herschilderen kan misschien wel onder begeleiding van de *Dienst Kunsten* van je gemeente.

Tot slot nog enkele nuttige 'verre partners' op een rijtje. Haal ze naar je school of laat de leerlingen hun info van het net plukken:

- Vragen staat vrij! Met algemene vragen over school (schoolvakanties, studietoelagen, adressen van scholen, ...) kan je terecht bij de infolijn van het *Departement Onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap* of www.ond.vlaanderen.be/infolijn. Specifieke vragen over de positie als leerling op school bij *Steunpunt ouders en leerlingen*.
- In Yeti kunnen alle leerlingen van de derde graad elke maand hun ei kwijt, maar ook allerlei gewone en minder gewone verhalen, ideeën, tips,
- Schrijf samen met de leerlingen van de leerlingeraad en een enthousiaste ouder een DynaMo² project uit.

¹⁵ Bron: www.vknet.be

- VSK! De Vlaamse Scholierenkoepel vormt en ondersteunt leerlingenraden. Actieve leerlingenraden kunnen ook hun mening kwijt over onderwijsthema's in de Algemene Vergadering (AV) van VSK. Check www.vsknet.be.